

Hadinaplóim – August von Spiess ezredes füzetei ^[1]

A vérbeli vadász a világháború vérvizatarában is vadász marad – így lehetne röviden megfogalmazni a cs. és kir. 2. gyalogezred I. világháború alatti parancsnoka, August von Spiess ezredes egyik legjellemzőbb emberi tulajdonságát. A bécsi hadtörténelmi levéltárban nemrég fellelt ötvenkilenc német nyelvű frontnapló, amelyek többségét ő vezette, olyan forrássanyaggal gazdagíthatja az első világháborúra vonatkozó ismereteinket, amely a hadicselekmények hiteles ábrázolása mellett „alulnézetből” is szemlélteti az eseményeket. A frontnaplók közül most egy rövid, magyar nyelvű lefordított részt közlünk, teljes feldolgozásuk folyamatban van.

Bevezető

Már nem emlékszem pontosan, hogy gimnáziumi éveim alatt vagy talán kicsivel később, mikor már tanítani tértem vissza iskolámba, egykori mentorom csillogó szemmel mutatott egy kéziratos füzetet. Néhai Főris István versei voltak benne. Az unoka járt éppen *alma mater*ünkbe, ő hozta be a füzetet, és akkor talán nem is tudta, hogy mekkora értéket őriz a család. Még én sem tudtam akkoriban, amikor lemásoltam őket. Aztán évtizedekkel később, a barcasági csángók között végzett – elsősorban – néprajzi terepmunkáim során egyre-másra szembesültem az írókat csángó emberek hagyatékával. A Tatrangon[1] született Főris István füzetében számtalan vers volt, amelyet a fronton írt. Sőt, valószínűleg ott kezdett el írni. Aztán előkerült a naplója is, amelyben többször említette a brassói 2. gyalogezredet, amelynek keretében szolgált. Később további – szintén tatrangi – katonatársak visszaemlékezései kerültek elő, s mindenütt a 2. gyalogezred szerepelt

Újabb kéziratos már Barcaújfaluban[2] találtam, ahol egy 1883. július 5-én született, hat osztályt végzett egyszerű parasztember hagyatékából került elő – négy másikkal együtt – egy füzet, amelyen ez állt: Káplár Jámbor János virágos kertje. Barcaújfalun 1934-től folytatólag. Amint a dátum is mutatja, Jámbor János 1934-től kezdett bele írni, mégis szerepelnek benne korábbi írások is. Így az a néhány vers és ima is, amelyeket a harctéren írt, és amelyek címét érdemesnek tartom itt feljegyezni: *Ima a harcmezőn 1914-ben, Reménytelen életem a csatatéren (1914. év szeptember hó, Galicziai front), A hadba menő 2-dik gyalog ezred búcsúja, A prágai katonakórházban (1915-ben), A háborúba indulás másadikszor (1916-ban), Harczba induló katona imája (mint családapa), A román–francia harcztéri imádság (1917. évben), Honvágó 1918-ban az olasz fronton, Hazatérés.* Megmaradt még 16 levél, illetve levéltöredék – többnyire Prágából –, amelyeket Jámbor János feleségéhez címzett, valamint két verses életrajzot tartalmazó füzet is, részletesen bemutatva a politikai változásokat és azok következményeit, valamint a falu életének jelentősebb eseményeit.

A kutatás előrehaladtával az anyag barcasági családi történetekkel, fényképekkel, levelezőlapokkal, kitüntetésekkel gyarapodott, de nemcsak ez, hanem önmagában a brassói Hosszú utca végén található óriási kaszárnya is felkeltette az érdeklődésemet, hogy betekintsek a császári és királyi brassói 2. gyalogezred történetébe. Mivel először az 1916-os román betöréssel, majd az azt követő meneküléssel kezdtem foglalkozni, az előkerült adatok ennek a kutatásnak a járulékaik voltak, de a visszaemlékezések során mindig előkerült a 2. gyalogezred. E kutatás folytatásaként elsősorban az érdekelt volna, hogy összeállítsam azon barcasági csángó férfiak névsorát, akik a Nagy Háborúban harcoltak, az esetleges sorozási listákat kiegészítsem azokkal a dokumentumokkal, amelyeket akár a családoknál, akár a különböző intézményeknél, levéltárakban lehet találni, valamint a helyi sajtó adataival, amelyekben a hős katonákról tudósítottak. Az elmúlt évek folyamán ez a kutatás folyamatosan csak egy mellékzálát képezett az egyéb prioritások mellett, ám minden alkalommal, amikor a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltárában kutattam, igyekeztem barcasági katonák nyomára is bukkanni. Ekkor fogalmazódott meg az a gondolat, hogy jó lenne megírni az ezred történetét, hiszen – mint kiderült – a brassói 2. gyalogezred azon kevés ezredek egyike, amelynek nem született még meg az átfogó története.

A fenti adatok ismeretében pályáztam meg 2017-ben a Collegium Hungaricum Ösztöndíjat annak reményében, hogy az ezred történetét megírni a bécsi adatok alapján már nem lesz olyan nehéz feladat. Egy korábbi bécsi kutatóút során már tudomást szereztem arról, hogy az első világháborúba besorozott katonák fejlappja nem található meg Bécsben, így az a célom, hogy a barcasági csángó hősök névsorát összeállítsam, kétségtelenné váljék. Főleg miután kiderült az is, hogy a katonai anyagnak Brassóban sincs nyoma, a pitești-i hadtörténelmi levéltárral azonban még nem sikerült felvenni a kapcsolatot. A kutatás megkezdése előtt mindenképp egy általános kép megrajzolásában bíztam, ám menetközben felül kellett vizsgálnom az elképzelésemet, főleg a talált anyag tükrében. Az osztrák hadtörténelmi levéltárban (*Haus-, Hof- und Staatsarchiv – Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv*) az ezredre vonatkozó adatokat a hadtestek anyagában (*Archiv der Truppenkörper*) találtam, ahol mintegy hét doboznyi anyaga volt a cs. és kir. 2. gyalogezrednek. Ez az irattöredék más ezred irattöredékéhez képest tetemes dokumentumhalmazt jelent.[3] Főleg, hogy ez az irattöredék elsősorban a világháborúra vonatkozik, ezen belül három dobozban éppen 59 darab ezrednapló található, amelyeket leginkább August von Spiess ezredes vezetett. A naplók segítségével igen jól feltérképezhető az ezred mozgása a világháború négy éve alatt.

Ami a frontnaplókat illeti, a német nyelvű füzetekben a bejegyzések többnyire August von Spiess ezredestől származnak, bár olykor mások bejegyzései is szerepelnek. Éppen ezért válik érdekessé ez a majdnem öt tucatnyi, néha hevenyészetten, többnyire ceruzával írt napló. Az első füzet a bevonulás, a felkészülés és az eligazítás füzeté. A későbbi ezredek 1914. augusztus 14-től vezette naplóját, így teljes képet kapunk a szerepéről már a kezdetektől, és mindezt végigkövethetjük az utolsó füzetig, amelynek utolsó sorait 1919-ben írta. A kutatás lezárása óta eltelt idő rövidsége miatt még nem sikerült áttekinteni ezt a több ezer oldalnyi szöveget, még akkor sem, ha maga az ezredes letisztázta a kéziratos.

Nach acht Nächten Anis elegt

August von Spiess, 1920

Éppen a személyes bejegyzések vetettek fel számos kérdést. Legelőször is azt, hogy miként maradhattak meg ezek a füzetek hiánytalanul. Az első, ténylegesen fronton írt napló végén Spiess a feleségéhez és gyerekeihez intézett néhány szót, jó éjt és üdvözlét kívánva nekik a távoli Oroszországból. („Nun Gute Nacht liebe Mami u liebe Kindlein. Das Büchlein geht zu Ende. Bringe es meine Grüssen aus dem fernen Russland Euch. Es küsst u umarmt Euch, eurer alter Papi.” – „Most jó éjt, kedves anya és kedves kicsi gyermek. A könyvecske itt véget ér. Vigye el üdvözlétemet nektek a messzi Oroszországból. Csókol és ölel titeket a ti öreg Papitok.”) Ez azt jelentené, hogy minden egyes füzetet rögtön hazaküldött? Hiszen ilyen személyes üzenet többször is előfordul. Sőt, az egyik füzetben a szabadsága alatti vadászatot is megörökítette. A választ az 1916. augusztus 28-i bejegyzésben találtam meg: „Ráadásul megtudtam azt is, hogy Binder őrnagy Nagyszebenbe utazik, és így eldöntöttem, hogy Hermann alezredes a három, 30., 31. és 32. naplómmal Wek Zabjeba[4] küldöm Binder őrnagyhoz, hogy ezeket eljuttassák a családomhoz.”

Amikor 1918-ban a hadügyminiszter visszarendelte a frontról, ő tovább írta a naplókat. Így örökítette meg a forradalmi eseményeket, Temesváron, majd Szegeden tartózkodva a német nyelvű újságok cikkeit is beragasztotta a füzetbe. De akad a füzetekben ellenséges propagandaanyag, levél, személyes irat is. Pillanatnyilag a feldolgozásnak az a megoldása körvonalazódik, hogy a naplókban a hadtörténeti eseményeket kronológiai sorrendbe állítva lehet összegezni, azokra az eseményekre részletesebben kitérve – ha vannak ilyenek –, amelyek kevésbé ismertek a hadtörténet számára. Emellett nagyobb hangsúlyt lehet helyezni a személyes leírásokra, mivel bár az utolsó napi bejegyzést 1918. november 29-én írta, később összefoglalta még a történéseket, sőt a személyes eseményekkel zárta az utolsó füzetet, megemlítve, hogy 1920. június 28-án került a román király, I. Ferdinánd szolgálatába.

A legépelt lapok egyikének hátoldalán egy román királyi fejléccet láttam. Akkor még nem került a kezembe az utolsó füzet, nem olvastam az utolsó sorokat. Rögtön felvetődött bennem, hogy ki is volt August von Spiess. Ráadásul több erdélyi szásszal találkozva, rögtön megkérdeztem, hogy kinek mit mond ez a név. A válasz egyértelműen annyi volt, hogy olvasták könyveit (*A Kárpátok bűvöletében*, *Kárpáti szarvasok*, *Erdélytől a Kilimandzsárhoz*), és vadász volt. Volt, aki ismerte az egykori lakóhelyén, a nagyszebeni villájában létesített vadászmuzeumot is. Ezredesi rangja szóba sem került. Tehát, ki is volt ez az egykori ezredes, teljes nevén August Roland von Braccioforte zu Portner und Höflein?

August von Spiess 1864. augusztus 6-án született a mai Lengyelország területén lévő Przemyslben, és 1953. április 4-én halt meg Nagyszebenben. Édesapja német volt, édesanyja fiumei olasz. 1875-ben, 11 évesen a sankt pólteni katonai iskolába került, majd a bécsújhelyi Mária Terézia Katonai Akadémiát végezte el. 1885-ben hadnagyként az erdélyi 64. gyalogezredhez nevezték ki, amely Szászváros–Szászsebes körzetében állomásozott. Miután 1889-ben kinevezték főhadnagynak, Nagyszebenben telepedett le, ahol oktatótisztként tevékenykedett. 1893-tól a nagyszebeni kadétiskola tanára, majd 1911-től az iskola parancsnoka lett. A világháború első napjaitól a fronton szolgált, a háború végén ezredesként szerelt le. Nagyszebenbe tért haza, majd a napló bejegyzése szerint 1920-ban, más források szerint 1921-től a román király udvari vadászati igazgatói állást nyerte el. 17 éven át vezette a román vadászatot, amelyet a *Siebzehn Jahre im rumänischen Hofjagddienst* című könyvében meg is örökített. Mindemellett megrögzött természetvédő is volt. Nyugdíjasként kétszer is járt Afrikában, ahonnan értékes trófeákat hozott haza, amelyek ma az egykori otthonában kialakított vadászmuzeumban tekinthetők meg. Egykori villája 1963 óta múzeum.

August von Spiess

Ezen óriási anyag illusztrálására ebben a dokumentumközlésben csak néhány részletet ragadtam ki a naplókban, a feldolgozási idő rövidsége miatt egyelőre nyersfordításban. A részletekben szereplő személyek és tájak beazonosítása nem minden esetben egyszerű (például már *Bánffy* gróf esetében elakadtunk, mert keresztnév hiányában nehéz pontosítani a katonai sematizmusokban), ám folyamatban van. A most néhol hiányosan adatolt részek az anyag teljes feldolgozása során pontosításra szorulnak. Ráadásul a mondatok olykor olybá tűnnek, mintha csak feljegyzések lennének, nem kerek egészek, sokszor hiányoznak vesszők a helyes mondatfelosztáshoz, a szerző viszonylag sokat rövidített, és ezeket sem mindig egyszerű feloldani. Ennek ellenére a kiragadott részek talán tökéletesen tükrözik azt, hogy milyen a szövegek jellege, és hogy a teljes anyag feldolgozása számos új adattal gazdagíthat több tudományágat is.

Dokumentum

Részletek August von Spiess ezredes naplóbejegyzéseiből[5]

1914. július – 1916. július

Péntek, Nagyszeben, 1914. 8. 7.

Korán reggel minden rendbe téve és a beteg szaktanársegédem, Schnabel felügyelete alatt mind a négy lovat, a 2 Bismarkomat, meg az újonnan beszerzett hegyilovakat, Pistiat és Negrut felkantározták és elővezették. Még egy búcsúcsók lutzinak a kiságyban és lluleinnek, aki szívesen jött volna velem a vonattal, és ezért úgy gondolta, hogy elköszön mindkét szolgálólányunktól, kedves otthonunktól, majd Isten áldását kérem egy bizonytalan jövő ellenére. Chialdzán az állomásra lovagoltam, miközben Litea Juon, a tisztiszolgám a hegyilovakat vezette. Silvia mama, Gustl Silviattával és Trude[6] gyalog jöttek az állomásra, mivel a kocsni nem állt elő. Az állomáson a Herbay őrnagy[Z] vezette 1/2. zászlóalj indulásra készen állt, a kíséretben volt Kövess hadtestparancsnok és Paukert[8] hadosztályparancsnok, akitől alkalomadtán én is elbúcsúztam. Miután elbúcsúztam a kettesektől, én következtem. Személykocsi hiányában én a lovaimmal utaztam. Miután szívélyes búcsút vettem Anyától, Gustltól, a feleségemtől, Silviattától és Trudétól, majd Dombora százados[9] és a feleség és az állomásparancsnok, Nikel főhadnagy 7 óra 45-kor elindította a vonatomat. Próbáltam elrejtetni, hogy az asszonyok könnyei elgyöngítettek, és nehéz volt a szívem, amikor a szeretett hegyeimtől, az öreg Dr. Ursultól, kedvenc vadászhelyemtől el kellett búcsúznom. A régi barátaim egyre inkább távolodtak, míg a vízaknai vízvásztó az utolsó látványuktól is megfosztott. Tudja Isten, hogy viszontlátlak-e titeket. Kiskapuson a vagonomat Bilvin őrnagy 4. huszárezredének egyik huszárszállítmányához csatolták, majd így mentünk tovább egy pokrócon, a lovaim leheletétől közrevéve Kolozsvárra, ahová a bejelentett 1 óra 30 helyett 7 óra 30-kor érkeztem meg.

A kolozsvári állomáson nem volt senki. Idegen voltam egy idegen városban, számomra teljesen idegen emberek között. Egy állomástiszt segítségével kaptam két embert, akik a városban a Konrad irodáig kísérték, ahol egy küldöncön kívül senki sem volt. Előkerült mégis Borbély őrnagy a népfelkelő ezredemtől, aki szemben lakott, és szívélyesen egy istállóhoz vezetett, ahová szerencsésen elhelyezhettem a lovaimat, majd a Honvéd utca 73-ból az állami ménes istállójától a Fötéren levő Centrál Hotelhez kísért, ahol a lakosztályom volt. 10 óra volt, amikor végre a vacsoraasztalhoz ültem, nem örvendve túlságosan annak a hadi rendelkezésnek, amely engem egy rendkívül nehéz, ennél fogva szerfelett felelősségteljes helyzet elé állított.

Kolozsvár, ahová ma először léptem, egészen jó benyomást tett rám, annak ellenére, hogy elcsodálkoztam azon, hogy ott nem járt egyáltalán villamos.

Megemlítem, hogy az utazás során a huszárszállítmányt mindenütt barátságosan üdvözölték, és vízzel meg gyümölcscsel látták el, másfelől az állomások biztosítását már jól felszerelt, de katonailag kevésbé kiképzett népfelkelők látták el.

A hosszabb megállók során Hazai főhadnagy és Knapp lovaglómester elmesélte a temeskubini tartózkodásuk néhány részletét, ahol többek között lovasságának egyik tizedese véletlenül megszólított egy csoportnyi férfit. Egyikük eltávolodott, a tizedes követte és letartóztatta. A szőkevény átvizsgálása során három dinamitpatront találtak nála. A vizsgálat alatt odajött egy gyalogos hadnagy, és miután a huszártizedes felfedezését jelentette, a hadnagy elővette a pisztolyát és egyszerűen lelőtte a szerbet.

[...]

Szerda, 8. 12.

Dél előtt a kis [...] [10] térre akarok menni a két gyakorló zászlóaljhoz, miközben egy népfelkelőt lógondozóként vonultattam be (cigány), aki éjszakára tudtom és engedélyem nélkül kinn maradt. Számomra harmadik bizonyíték arra, hogy a cigányok, még ha olyan jó munkaeerők is, utána megbízhatatlanságukkal tűnnek ki.

Ma kiegészítették a lóállományomat és ezzel

80 tisztt

3263 férfi[11]

130 ló és 12 csikó

45 kocsni parancsnoka lettem. Egyenesen csodálatos erő, ami csak egy kiképzett és háborúra alkalmas tiszt csapatnak hiányzott, mivel a kevés aktív úr alig lehetett ütőképes. Ezek voltak: Borbély Rudolf őrnagy, Dr. Bánffy[12] százados, Dr. Vertés[13] főhadnagy, egyidőben ellátmányi tiszt és segédem, Bodor főhadnagy.

D. u. értem jött Wilburg báró és együtt mentünk az orosz házba, ahonnan én aztán átugrottam Krasznainéhoz, akit komor hangulatban találtam, emellett a két felnőtt gyereket is megismertem. Este megint Wilburggal voltam, tisztí társaságban vacsoráztam a Centrál Hotel kertjében.

[...]

Péntek, 8. 14.

Dél előtt hivatalosan az ezred ügyében a területi parancsnokságra mentem. Az ezredparancsnokságon 11 óra 30 körül megkeresett a refformátus] püspök egy tiszt ügyében. Ebéd után randevú Bánffy báróval [...], [14] Wilburg báróval és feleségével a Central Hotel kertjében. Rövid megbeszélés, majd azok autóval Válaszútra mentek. Délután elküldtem a kapott összegeket Nagyszebenbe, ahogy következnek.

400 K[o]r[ona] nagymamának, mivel tartoztam neki egy lóért.

660 Kr feleségemnek, 650 Kr egy záloglevél kiváltásáért, 10 Kr, azaz öt-öt a szakácsnak és a dajkának.

700 Kr ajándék a feleségemnek.

1000 Kr a Nagyszebeni Általános Takarékpénztárnak egy takarékbetétkönyvre Aug. v. Spiess főhadnagy névre azzal a kikötéssel, hogy csak én vehetem fel. Meghatároztam, hogy ha egészségesen vagy könnyebb sérülés[sel] jö[vök] haza, akkor legyen egy vadászati utazásra. Halálom vagy nyomtalan eltűnésem esetén a pénz négy részre osztani, majd egyenlő részben a négy gyerekem takarékbetétkönyvébe betenni.

200 Kr a Nagyszebeni Általános Takarékpénztárnak betenni 4 takarékkönyvbe azzal a megjegyzéssel, az „első mozgósítási nap 1914. augusztus 4-től a nagykorúsításig”. A négy lányomra, Silviattara, Trudera, Ilserre és Juttára kiállítva.

[...]

Hétfő, 8. 24.

Reggel 5-kor kimentem egyedül vadlesre. Mindenekelőtt felmászta a korhadat magaslesre a kukoricásban. Rövid nézelődés után örömmel láttam két erős agancsot a kukoricából kikandikálni. Az egyik agancsos kukoricacsövet rágcsált. Minden kísérletem, hogy elkapjam, csődöt mondott, mert sohasem láttam a testét, és csak úgy vaktában nem akartam egy golyót kilőni. Gyorsan visszasiettem a vasúti töltés mentén a hídőrségre, értesítettem [...] báró Ivan Mondbachot, hogy arra fordulhatna, és visszasiettem.

Nemsokára sehol nem láttam a bakot. [...] Az agancsos balról olyan messziről jött a kukoricából, hogy nem bátorkodtam rálőni. [...] A kastély elől autó vitt el, hogy 11 órakor az ezredirodába szállítson. Gróf Bánffy A. ebből az alkalomból egy szarvascombot adományozott a tisztí asztalomra. Evés után még elmentem a népfelkelő fegyverkovácsához, és a karabélyomon a ravaszt lényegesen könnyebbre állítottam.

Kedd, 8. 25., Kolozsvár

Elrendeltem egy lögyakorlatot Kolozsvártól északkeletre, és kilovagoltam a segédeimmel oda is, ahol azonban csak a Bánffy százados 3. századát találtam, miközben az 1. hiányzott, amit nem tudtam megmagyarázni. Egy gyakorlatszám megbeszélése után ellovagoltam, és találkoztam az ezrediroda egyik biciklisével, aki az ezredsegédeket a dandárhoz hívatta. Amint hazaértem, megtudtam, hogy sürgősen három csapatom, akárcsak a Konrád ezred, elment. Az első század 1 óra 30-kor, a harmadik 4 óra 30-kor, a stáb és a trén 7 óra 58-kor. Gyorsan összeszedték a gyakorlatozó 3. századot is a gyakorlótérrel. Itt volt az idő, mi is sorra kerültünk, hogy mikor, fölösleges volt utolsó percig felkészületlenül hagyni.

Oththonról nagymama levele mellett még 2 másikat kaptam, ami engem kimondott örömmel töltött el. Most hát elindultam hidegvérrel egy bizonytalan, de remélhetően dicsőségekben gazdag jövő felé.

[...]

Jó éjt kedves anya és kedves gyerek. A könyvecskének vége szakad. Vigye nektek és a kedves otthonnak, a hegyeimnek üdvözetemet a messzi Oroszországból. Minden, minden kedves és drága lett nekem, és adja Isten, hogy nekem még az élet néhány órája adassék, amelyet a ti körötökben élvezhessek. Minden jót mindnyájatoknak. Csókol és ölel titeket a ti öreg Apátok.

1915. 5/19.

[...]

Othton és gyerek és kedves anya sietve ezt a legbensőbb üdvözetemet.

Éjfél után 3 óra, 1915. 6/3.

Ha Isten akarja, talán a vizontlátásra.

[...]

Gaberje,[15] Boroevic[16] hadtestparancsnok meglátogatja az ezredet.

8/27. vasárnap, 1916.

Délelőtt 9 órakor, éppen olyan hűvös volt, mint tegnap, az ezredem a parancs értelmében Gaberje és a Branica-völgy között volt a közlekedési vonal mentén felfejlődött vonalban. A balszárny a Branica patak mellett, a front északnyugatra. A 2. zászlóalj IV/2., II/2. és VI/2-utászosztaga mögötte, egy mezőn a 3 géppuskaosztag. Az egészet viszonylag jól rejtették a bokrok és az erdő fáit, úgyhogy nem fenyegetett az a veszély, hogy felfedeznek a repülőgépek. A fogadásra megjelent Szende tábornok[17] és stábjá.

9 óra 30-kor menetrend szerint beviharzott az autó, és Boroevic Őexcellenciája lóra ült. Elé lovagoltam vele és jelentettem. Teljesen barátságos módon érdeklődött, hogy vagyok. Mit csinál apa, és mesélt nekem Sibiről,[18] hogy mint egy hős, véleménye szerint, mint egy igazi Spiess esett el. Ez felhatalmazott engem, hogy Őexcellenciájának rögtön megköszönjem a családunk számára oly rendkívül megtisztelő parancsot, amellyel ő annak idején Silvio tiszteletére megfogalmazott.

A teljes ezred előtt ellovagolt, és megparancsolta nekem, hogy a tiszteket és a zászlósokat gyűjtsem össze bemutatkozásra.

Őexcellenciája aztán egy rövid és magvas beszédet mondott, amelyben főleg a tisztek és legénységük bensőséges kapcsolatára mutatott rá, amely az embert szorosán a feletteséhez fűzi, ezáltal pedig bármely bajtársiasság arra ösztönöz, hogy a katona aztán a tisztjét mindenüvé kövesse.

Őexcellenciája úgy vélte, hogy az olaszok nem olyan szívós ellenfelek, mint az oroszok, és hogy számunkra is eljön majd az óra, amikor támadóan kell fellépniük az ellenséggel szemben. Végül úgy vélte, hogy ő nagyon szívesen megragadná az alkalmat, hogy a különleges teljesítményeket díjazza.

A beszéde után hívta a zászlóaljparancsnokokat bemutatkozni, és mindenkit megtisztelt egy rövid beszéddel, majd arra készült, hogy az autójába szálljon. Itt érdeklődött még aziránt, hogy mi mindent lőttem még, és hogy a csatatéren tudtam-e valamire vadászni, a szüleimnek üdvözetét küldte.

A hadseregparancsnokok társaságában volt nagy meglepetésemre Le Beau altábornagy, mint a hadsereg stábfőnöke, egy régi évfolyamtársam a fiatalkori katonaéletből, aki engem nagyon kedvesen üdvözölt és engem Sibi hősi haláláról tudósított. Úgy vélte, hogy ő Silviot figyelmeztette, hogy szükségtelen módon, túlságosan exponálta magát.

[...]

Délután kettőkor hívtam két helyi vadászt, és tájékoztattam a vadászati viszonyokról. Hallottam, hogy szarvasok, borzok, rókák, nyestek, foglyok, nyulak, néhány szirtifogoly, aztán fácánok és még néhány kicsapott gyöngytyúk is lenne.

[...]

Gaberje. Kobbie. Kopriva.[19] Dutoule.[20] Tomay.[21] Smarje.[22] Sesana.[23] Basovize.[24] Románia hadüzenete ismertté válik.[25]

8. 28., hétfő, 1916.

Borús volt és fülledt, de nem akart megint esni. Sok hivatalos dolgom volt elintézendő, így hát egész nap otthon maradtam. A legénységet ma a tegnapi nap helyett három különböző istentiszteletre engedtem el. Az egészségügyi viszonyok miatt elhatároztam, mivel itt a civil lakosság körében nyugalom volt, hogy a 4. zászlóalj, amely teljesen szabadon Planinától nyugatra működött, egy tölgyfaerdőbe küldöm, ahol a kicsi Weiler Marci és Strankarji volt.

Ráadásul megtudtam azt is, hogy Binder őrnagy Nagyszebenbe utazik, és így eldöntöttem, hogy Hermann alezredest a három, 30., 31. és 32. naplómmal Wek Zabjeba küldöm Binder őrnagyhoz, hogy ezeket eljuttassák a családomhoz.

Étkezés után kényelmesen ültünk a kávé mellett és beszélgettünk a következő napokról, mialatt Schuster doktort felkértem az Ostry Vochnál való gyakorlatozásra, amit ott a zászlóalj a következő napokban végezzen, és közben Gottschling századost telefonhoz hívták. Amikor visszajött, jelentette, hogy elrendelték a menetkészséget, és valószínűleg még ma távolabbra kell mennünk. A kényelemnek vége szakadt. Még készítettem egy felvételt Gabejéről, és aztán gyorsan csomagolni kellett.

Délután háromkor a következő parancs jött: az ezred zászlóaljanként egy órányi eltolódással elmenetel Kobdil felé, mégpedig ezredparancsnokság és az 1/2 délután 5 órakor, a III/2 zászlóalj 6 órakor, a II/2 zászlóalj hétkor és IV/2 zászlóalj 8 órakor. Kobdilban a legénység felszerelését gépkocsioszlopra teszik, majd elindul a menet Kopriván, Dutoulén, Tomay-on, Smarjén, Sesanán keresztül Basovizére, ahová az ezrednek a következő nap folyamán meg kell érkeznie.

Hova vitt tehát minket még tovább az utunk. Délután 5 órakor tehát az első zászlóalj elmenetelt. Én ezzel együtt Kobdilig lovagoltam, itt vártak a megrendelt autók, és hosszú huzavona után, amelybe Szende tábornoknak is közbe kellett lépnie, a teherautók a csomagokkal elindultak végre, úgyhogy a legénység szabadon menetelhetett. Kobdiltól gépkocsival utaztam lassan az 1/2 zászlóalj előtt. Az éjszaka komor volt, és zivatar közeledett. Délkeletre a komor, zivataros égen az olasz repeszgránátokat lehetett látni, amint szétdurrannak. Éjjel körül sok villámlás után egy erőteljes zivatar zúdult le, hogy a nyitott kocsinkban, ahová Hermann főhadnagyot is felvettem, le kellett kucorodnunk. Éjjel egy óra körül érkezünk Basovizára. Engem egy szlovén fogyasztási szövetkezet[26] székházban szállásoltak el, amennyire ez az éjszaka közepén lehetséges volt. Mivel mindannyian nagyon éhesek voltunk, egy közeli vendéglőben mentünk, ahol én 3 lágy tojást és teát kaptam.

A nap eseménye az elindulás előtt ismertté vált.

Románia hadüzenete?

Mit fognak csinálni a szeretteim otthon. Mi lesz, ha a feleségemtől gyakorlatiasságot követelnek. Attól félek, hogy valóban elmegy, és ezzel az egész házat hagyja tönkremenni, ahelyett, hogy a két legfiatalabbal és Blau erdőszel nyugodtan otthon ülne, ezáltal magát jól érezné, és a háztartást megtartaná. Két hónapnál nem tarthat többet ez a boszorkányjárás. Úgy tűnik, hogy az ezred számára eljött az állandó vándorlás ideje, mint hadsereg-tartalékosoknak.

Sokkal inkább maradtam volna a becsületes és lovagias ellenséggel szemben Oroszországban, és szívesebben az orosz homokon, mind itt a mézskösziklákön az olasz határon a hadjáratot folytatni.

Lássuk, hogy mit tartogat a sors az ezredemnek és főleg nekem.

[...]

Jelzet: AT – OeStA/KA AdTk. I. R. 2. Karton 5, 6, 7. – Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Archiv der Truppenkörper – Eredeti, kézzel írt.

[1] Település Brassó megyében.

[2] Szintén Brassó megyei település, lakói – akárcsak a fentebb említett tatrangiak – barcasági csángók.

[3] Például a nagyszebeni 31. gyalogezred, amelynek alig negyed doboznyi levelezése és napi parancsa olvasható.

[4] Velike Žablje, Szlovénia.

[5] Németből fordította: Veres Emese-Gyöngyvér.

[6] Spiess édesanyja és lányai.

[7] Demeter von Herbay, a brassói 2. cs. és kir. gyalogezred őrnagya.

[8] Franz Paukert, a nagyszebeni 16. gyaloghadosztály parancsnoka.

[9] Joseph Dombora, a brassói 2. cs. és kir. gyalogezred századosa, aki egyben a nagyszebeni hadapródiskola tanára volt.

[10] Olvashatatlan szó.

[11] Értsd: katona.

[12] A név írása a naplóban nem következetes, itt Bánfy, máshol meg Bánffy.

[13] Valószínűleg Vértes Lajos, a 61. gyalogezred orvosa.

[14] Olvashatatlan szó.

[15] Gyertyános, korábban Zalagyertyános, magyarok lakta falu Szlovéniában, a Muravidéken.

[16] Az Isonzót védő híres tábornagy, a horvát származású Svetozar Boroević (1856–1920).

[17] Szende Ferenc vezérőrnagy.

[18] „Braccioforte Spiess Szilvió ezredes, akit Kacsárdi őrmester a hátán mentett ki a tűzvonalból, miután Érfaluról még üdvözlétét küldte ezredének, Istenbe vetett bittel, a halállal, mint ahogy azt mindig tette, keményen szembenézve, kilehelte lelkét. Vele egy kiválóan képzett és rettentetlen bátorságú parancsnokot veszített el az ezred. Ezen utolsó fegyvertényéért utólag a Mária Terézia Rendet ítéltek oda neki.” In: *A cs. és kir. báró Hotzendorfi Konrad Ferenc Tábornagy debreceni 39. gyalogezred világháborús története. 1914–1918.* Debrecen, 1939, 143.

[19] Falu a mai szlovéniai tengerparton.

[20] Dutovlje, Szlovénia.

[21] Tomaj, Szlovénia.

[22] Šmarje, Szlovénia.

[23] Falu a mai Szlovéniában.

[24] Trieszt közeli település.

[25] Románia 1916. augusztus 27-én hadat üzent a monarchiának. Ezzel feladta két éve tartó semlegességét, és az antant oldalán belépett a háborúba. A román csapatok a hadüzenet átadásával egyidőben betörték Erdélybe, ám a német és az osztrák-magyar haderő hamarosan visszaszorította őket, majd 1916. december 6-án az ország fővárosát, Bukarestet is elfoglalta.

[26] Németül: *Consumverein*.

Címkék:

[első világháború](#) ^[3]

[napló](#) ^[4]

[hadtörténelem](#) ^[5]

Kiadás: 19. évfolyam (2019) 4. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/hadinaploim-august-von-spiess-ezredes-fuzetei>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/hadinaploim-august-von-spiess-ezredes-fuzetei>

[2] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/vonspiessbearhant.jpg>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/elso-vilaghaboru>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/naplo>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hadtortenelem>